

III-osa

LAKKOJEN AIKAA 1950-1971

Näin olemme päässeet sodanjälkeistä aikaa uudelle vuosikymmenelle. Näiden aikojen saavutuksia oli mm. tuotantokomiteat, lapsilisä, tarkemmat työehtosopimukset, ym.. Vastapainoksi työväestön yhtenäisyyttä koeteltiin jakaantumalla puoluepoliittisesti ja osittain eri liittoihin. Kellokosken tehtaahan autonkuljettajat mm. eivät kuuluneet Metalliliittoon. Ammattiosaston kokouksissa oli käsitelty järjestöllisten asioiden lisäksi oman porukan käytösrikkeitä, oli menty pesulle liian aikaisin, oli tupakoitu kiellostä huolimatta ja pelattu korttia työaikana. Suhteellisen viatonta touhua kuitenkin. Vuoden 1950 merkittävin tapahtuma oli Metallin lakko, johon myös Kellokoskella osallistuttiin. Vuonna -56 oli yleislakko ja edelleen 1971 Metallilakko. Muu toiminta oli ammattiosaston normaalia järjestötoimintaa vaikeuksineen, voittoineen ja tappioineen. Voimmekin tämän jakson osalta edetä lakkojen aikaisia tapahtumia seuraten.

LAKKO OLI TOSIASIA

Elokuun 28. päivänä -50, klo 7.00, Anton Pajula aloitti kokouksen toteamalla, että *“olemme nyt sen tosiasian edessä, että olemme joutuneet avoimeen työtaisteluun”*. Hän korosti myös yksimielisyyden merkitystä lakon aikana. Puheenvuoron jälkeen päätettiin lakkotoimikunnasta. Siihen valittiin osaston toimikunta ja kolme lisäjäsentä. Valituiksi tulivat siis: Anton Pajula, Risto Åhs, Eemil Toivonen, Sulo Toivonen, Viljo Eronen, Yrjö Saastamoinen, Viljo Sirenus, Onni Sinisalo, August Jokinen ja Toini Åhs. Lakko-vahteksi valittiin A. Tuomisto, R. Rönning, Seppo Pajula, Jalo Nyholm, Lennart Hagelberg ja Oskar Lindgren. Myöhemmin O. Lindgrenin tilalle valittiin Pauli Järvinen.

Keskusteltiin myös töistä, joita on lakonkin aikana tehtävä, mm. lämmityksestä huolehtiminen. Esimies Randell kävi kokouksessa ilmoittamassa, että esimiehet ovat työssä, mutta eivät tee muita töitä, kuin ne mitkä heille kuuluu

vat. Tämä hyväksyttiin, sillä he kuuluivat eri liittoon ja heillä oli omat määräyksensä.

LAKKOTOIMIKUNTA TYÖSKENTELI AHKERASTI

Yleinen kokous saatiin päätökseen ja valittu lakkotoimikunta kokoontui heti klo 8.00. Edelleen se käsitteli niitä töitä, jotka ovat lakon ulkopuolella. Eräs vesijohtotyö ratkaistiin niin, että apumies jäi lakkoon, mutta varsinainen ammattimies sai tehdä työn loppuun. Hän kuului konemestariliittoon. Samoin automiesten asemaa pohdittiin, sillä he kuuluivat osittain kuljetustyöväen liittoon. Heille esitettiin toivomus, että eivät työskentelisi lakon aikana. Puuseppä Valve sai luvan tehdä näyttelytöitä, sillä ne eivät kuuluneet tuotantollisiin töihin.

Uusi kokous pidettiin vielä samana päivänä klo 19.30. Puheenjohtaja ja sihteeri olivat ahkerasti soitelleet keskuslakkotoimikuntaan ja selvittäneet asioita. Lakkotoimikunta hyväksyi heidän selvityksensä. Päätettiin lisätä lakkovahtien lukumäärää ja sovittiin, että seuraavana päivänä pidetään yleinen lakkokokous.

Uusia lakkovahteja olivat: Nikolai Front, Aarne Nyholm, Frans Malm, Niilo Nyholm (pitkä)?, Veikko Helenius, Viljo Vainio, Veikko Liiman, Otto Koskinen, Helge Lindblom ja Oskari Laine.

LAKONALAISET TYÖT

Seuraavan päivän kokouksessa pääpaino oli kysymyksissä, miksi *“se ja se”* saa olla työssä. Lakkotoimikunnalla oli miltei kaikista maininta omissa pöytäkirjoissaan, joten nämä tulivat selvitettyiksi. Sen aikainen jako konttorissa oli niin, että juoksutyttö osallistui lakkoon, mutta myyntikonttorin *“neiti Heikkilä”* kuuluu konttorihenkilökuntaan, eikä näin ollen kuulu lakon piiriin.

Myöhemmin lakkovahdit raportoivat niistä autoista, jotka toivat tavaraa tehtaalle. He olivat merkinneet rekisterinumerot muistiin. VR:n autonkuljettaja oli sanonut hänellä olevan liiton myöntämän luvan, mutta ei ollut sitä kuitenkaan esittänyt.

Meijeriastiat Oy:n työntekijät kysyivät, voisivatko he suorittaa työnantajan suunnittelemaa puunkaatoa ja sahausta lakon aikana. Heille myönnettiin lupa. Samoin Juhlatalon vahtimestarin työ hyväksyttiin lakon ulkopuoliseksi.

LAKKOAVUSTUKSIA

Syyskuun 5 päivän kokouksessa lakkotoimikunta määritteli miten avustusten jako suoritetaan. Pari päivää myöhemmin päätettiin ottaa yhteyttä muihin paikkakunnan työväenjärjestöihin sekä järjestää tanssit lakkolaisten tukemiseksi.

Jonkin verran päätettiin avustaa myös niitä, jotka eivät ole jäseniä, varsinkin suuriperheisiä.

Saman kuun 20 päivänä tehtiin ensimmäiset avustuspäätökset. 26 jäsentä sai avustusta, 1000-1500 mk:n suuruisena.

Mutta avustuksia tuli myös ulkopuolelta. Eräessä kokouksessa sihteeri ilmoitti vastaanottaneensa 10 000 mk:n lahjoituksen, mutta lahjoittaja halusi ehdottomasti pysyä tuntemattomana. Eräs maanviljelijä oli lahjoittanut 15 kg kauraryynejä. Esimiehet olivat neljässä erässä toimittaneet avustusta, yhteensä 10 400 mk. Keräyslistatkin tuottivat tuloksia.

TYÖNANTAJAN ESITYKSIÄ

Työnantaja pyysi työlupaa joihinkin rakennusten korjaus- ja maalaustöihin. Myös meijeriastioita oli odottamassa tinaamista ja tähän pyydettiin lupaa, sillä perusteella, että astiat pilaantuvat puolivalmiina. Näitä asioita varmistettiin keskuslakkotoimikunnalta, eikä annettu lupaa. Sen sijaan hankalassa paikassa olevat halot ajettiin pois ennen kuin syyssateet pehmittävät tien ajokelvottomaksi.

JÄSENÄÄNESTYS MILTEI TASAN

Lauantaina lokakuun 28 oli saatu uusi työehtosopimus, joka oli alistettu jäsenäänestykseen. Samassa postissa olivat tulleet myös äänestysohjeet, joten äänesty suoritettiin saman tien. Osasto 39:ssä annettiin 111 ääntä, joista hyväksymisen puolesta jaa-ääniä 55 ja hylkäämisen puolesta ei-ääniä 56.

Kellokoskelaiset eivät kuitenkaan yksin ratkaisseet asiaa ja niin lakko päättyi. Lakkotoimikunta käsitteli asiaa 31.10 ja totesi, että liittotoimikunta on päättänyt määrätä työt aloitettavaksi 1.11.1950.

Avustuspyyntöjä tuli vielä ja niiden käsittelemiseksi lakkotoimikunta päätettiin pitää koossa ensimmäiseen tiliin saakka.

Vielä liki puoli vuotta lakon jälkeen puheenjohtaja yhdessä huvitoimikunnan puheenjohtajan kera ilmoittivat saaneensa 200 mk:n sakkoa lakonaikaisten

“Vuoden vaihde kului rauhallisesti, joskin silloinkin oli ilmassa tiettyä kiireyttä ja jännitystä, kunnes sitten helmikuun kuluessa tilanne yhä kärjistyi ja niinpä se helmikuun viimeisen ja maaliskuun ensimmäisen päivän välisenä yönä johti varsinaiseen työtaisteluun, nimittäin Yleislakon alkamiseen kestäen kaikkiaan 19 kovan taistelun päivää.

Syyt jotka pakoittivat yleislakkoon, ovat varmasti meille jokaiselle selvillä, joten lienee tarpeetonta tässä niitä enemmälti selostaa, todettakoon kuitenkin, että taas kertaalleen oli porvariston vakaana pyrkimyksenä lyödä maamme ammattiyhdistysliike maahan.

Pyrkimyksissään he varmasti olisivatten onnistuneet, elleivät työntekijät olisi olleet niin yksimielisiä taistelussaan parempien elinehtojen turvaamiseksi.

Ilman tätä yksimielisyyttä olisi Yleislakko ollut tuomittu epäonnistuneeksi yritykseksi.

Tuloksista jotka yleislakon avulla saavutettiin voidaan tietysti olla eri mieltä, eikä sen pohtiminen ole tässä enään tarpeellista, todettakoon kuitenkin se tosiseikka, että käyty yleislakko osoitti porvareille sen, että maamme ammattiyhdistysliikkeen kannan ilmaisuillekin on annettava niille kuuluva arvo ja omalta kannaltamme katsoen säilytti ammattiyhdistysliike arvovaltansa.

Samalla kohdaltamme on todettava, että meilläkin oltiin täysin sataprosenttisesti lakossa, huolimatta työnantajamme monista, joskus varsin imartellevistakin houkutuksista, monet olivat ne keinot ja konstit joilla rintamaamme silloin yritettiin pommittaa hajalle, mutta jossa työnantajat eivät onnistuneet, koska rivimme olivat yksimieliset ja tiiviit. On paikallaan vielä kerran tässäkin yhteydessä kaikille tovereille koruton kiitos.

Lakon aika ei suinkaan ollut helppoa meille työntekijöille, sillä eihän meillä ollut suuria varmuusvarastoja, eikä rahastoja, niinpä onkin todettava se tosiasia, että elleivät paikkakuntamme työväenjärjestöt, yksityiset henkilöt ja pienviljelijä väestö olisi ojentanut auttavaa kättään, niin olisi taloudellinen avustustoiminta supistunut melko olemattomiin, sillä osaston ja Paikallisjärjestön rahavarat ovat varsin vähäiset. Lämmin ja rehti kädenpuristus ja kiitos kaikille jotka meitä muistivat ja auttoivat.

Osastomme toimikunnalle aiheutti yleislakko varsin runsaasti työtä, sillä toimikunta kokonaisuudessaan kuului keskuslakkotoimikuntaan ja joutui näinollen hoitamaan kaikki käytännölliset tehtävät lakon aikana, avustuksineen ym. Lakon aikana piti keskuslakkotoimikunta 22 kokousta ja pöytäkirjaan kertyi 104 pykälää, avustuksia saatiin kaikkiaan noin 105 tuhatta markkaa, sekä lisäksi elintarpeita, mutta näistähän on kaikista aikanaan annettu selos-

tanssien ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä. Osasto maksoi sakon.

JÄLLEEN AUKKOJA PÖYTÄKIRJOISSA

Maaliskuun 17 päivä 1953 pidettiin kokous, jossa aiheena oli lomautus. Seuraava pöytäkirja on päivätty 3. päivä maaliskuuta 1955. Missä ovat pöytäkirjat tästä välistä, vai toimiko osasto ollenkaan? Edelleen; seuraava pöytäkirja on laadittu toimikunnan kokouksessa 2.1.1956. ???

UUSI PUHEENJOHTAJA

Vuoden -56 vuosikokouksessa valittiin osaston puheenjohtajaksi Erkki Kyander. Näin päättyi kirvesmies Johan Anton Pajulan pitkä työsarka puheenjohtajana. Pajula valittiin kuitenkin jäseneksi toimikuntaan ja pääluottamusmieheksi. Vuosikokouksen 9. pykälässä käsiteltiin yleislakkouhkaa. Päätettiin, että jos lakko alkaa 1.3., niin vastavalittu toimikunta toimii myös lakkotoimikuntana.

Mutta saman vuoden syksyllä Pajula pyysi eroa pääluottamusmiehen tehtävistä. Syy oli seuraava: eräänä lauantaina hän oli ilmestynyt humalaisena työpaikalle ja työnantaja uhannut saman tien lopputilillä. Ammattiosaston ja liiton neuvoteltua työnantajan kanssa, Pajula sai pitää työpaikkansa. Hän jatkoi toimikunnassa, mutta pääluottamusmiehen tehtäviä hoiti kauden loppuun varapääluottamusmies Risto Åhs. Seuraavana vuonna pääluottamusmieheksi valittiin Erkki Kyander ja puheenjohtajaksi Sulo Toivonen.

Monissa kokouksissa käsiteltiin Pajulan tapausta ja tehtiin esityksiä säännöiksi vastaavan tapauksen varalle. Mitään vahinkoa ei ollut tapahtunut, eikä myöskään riitaa. Pajula oli poistunut työpaikalta samantien ja osaston jäsenet pitivät irtisanomista liian ankarana rangaistuksena. Pääluottamusmies oli jo silloin ja vielä nykyaikaankin työnantajan suurennuslasin alla ja tämä oli Pajulankin kohtalo.

YLEISLAKKO 1956

Yleislakon ajalta ei ammattiosasto pitänyt pöytäkirjoja. Syy nähtävästi on siinä, että lakko koski kaikkia SAK:n liittoja ja koko toimikunta kuului paikalliseen keskuslakkotoimikuntaan, joten pöytäkirjat kirjoitettiin siellä. Osasto 39:n kohdalta lakon aikaa voidaan tarkastella vuosikertomuksen valossa.

tus osaston jäsenille, mutta ei liene pahitteeksi vaikka ne tässäkin tuli mainittua.

Lakon päättymisen jälkeen seurasi sitten jälkiselvittelyt ja neuvottelut työnantajan kanssa ja vähän myöhemmin uuden työehtosopimuksen soveltamis neuvottelut ja näiden neuvottelujen tuloksetkin teillä kaikilla on tiedossa ja selvillä.”

HAJAANNUKSEN AIKA

Seuraavana vuonna SAK lähetti kirjeitä, joissa kehoitettiin valmistautumaan SAK:n 50-vuotisjuhliin. Kellokoskella valittiin S. Toivonen ja E. Kyander lipunkantajiksi. Samaan aikaan sos.dem. puolue oli jakaantumassa kahtia. Liitto oli lähtenyt tukemaan uutta, *“Päivän Sanomat”* nimistä lehteä ja siitä annettiin huomautus, *“ettei pitäisi niin mielivaltaisesti käyttää jäsenistöltä keräämiä varoja poliittisen lehden tukemiseen.”*

Työnantaja oli alkanut käyttää neuvotteluissa itse valitsemiaan työntekijöiden edustajia. Tästä asiasta laadittiin paheksuva kirje työnantajalle ja todettiin, että ko. henkilöt eivät voi edustaa muita kuin itseään. Toveri Karjalainen liitosta kävi puhumassa ay-liikkeen yhtenäisyyden tärkeydestä. Vuoden -58 alussa käsiteltiin liiton kirjelmää, joka käsitteli SAK:n *“Rynnäkköviikkoa.”* Muutoinkin SAK lähestyi jatkuvasti kirjeillä, joissa se tarjosi erilaisia kursseja jäsenistölle. Myös Metalliliiton kirjeissä keskityttiin esittelemään jäsenhankintakampanjoita.

Näiden tietojen perusteella ei voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä, mutta varmaan taustalla vaikutti jonkin verran SAK:n sisällä vaikuttavat linjariidat. Nämä riidat kehittyivät lopulta siihen pisteeseen, että marraskuun 5. päivä 1960 perustettiin SAJ. Osasto 39:n pöytäkirjoissa ei SAJ:ta mainita.

Vuoden 1969 loppupuolella allekirjoitettiin sopimus, jolla SAJ:n toiminta lakkautettiin ja sulautettiin SAK:hon. Mutta ei vielä tiedetty, että uudet vaikeudet ovat tulossa vuonna 1971.

IKÄVÄÄ KERROTTAVAA VUODELTA 1965

Vuoden -65 tammikuun kokouksessa Kalle Kataja ehdotti, että Anton Pajulalle luovutettaisiin sopivaksi katsottava summa 60-vuotislahjaksi. Päätettiin antaa 20 mk ja suorittaa lisäksi keräys jäsenten keskuudessa. Näin haluttiin muistaa monissa luottamustehtävissä toiminutta toveria, mutta toinen syy oli se, että Pajula oli pitkään ollut sairaalahoidossa. Maaliskuun 2. päivä

pidetyssä vuosikokouksessa puheenjohtaja Sulo Toivonen lausui muistosanat toveri Anton Pajulan kuoleman johdosta. Osasto kunnioitti poismenneen muistoa hetken hiljaisuudella.

METALLILAKKO 1971

Kysymys oli Metallin uudesta työehtosopimuksesta. Siinä oli melkoisia risiiriitoja sopijaosapuolten välillä ja niinpä Metalliliittoon kuuluva Kellokosken osastokin halusi tietää missä mennään. Tammikuun kokoukseen tuli alustajaksi toimitsija Eino Kaajakari liitosta. Hän esitti liiton suosituksen olevan, että lakonuhan aikana kieltäydytään ylitöistä. Tämä aiheutti keskustelua puolesta ja vastaan, mutta äänestyksen jälkeen yhdyttiin liiton kantaan.

Tammikuun lopulla valittiin lakkotoimikunta. Siihen nimettiin osaston toimikunta, vahvistettuna kahdella henkilöllä. Nimet olivat siis: Tapio Salmi, Alpo Vettenranta, Tuula Udd, Martti Ronimus, Mikko Kauppila, Pekka Helenius, Osmo Pajula, Heikki Kaitosaari, Risto Åhs ja Viljo Eronen. Lakkovahdeiksi valittiin: Eero Harjamäki, Ismo Ursimus, Jorma Hagelin, Paavo Torvinen, Pertti Virtanen, Väinö Sorja, Paavo Parkkila, Erkki Listovaara, Kai Lindroos ja Kauko Tiihonen.

Helmikuun 8. päivä lakko alkoi ja samoin siihen liittyvät järjestelyt. Ensiksi valittiin lakkotoimikunnan alaiset talous- ja tiedotusjaosto. Samassa kokouksessa annettiin työlupa kahdelle siivoajalle.

Lakkotoimikunnan työ sujui rutiinilla, olihan sama porukka jo vuosia pyörittänyt ammattiosaston toimintaa. Helmikuun 23.päivä pidettiin osaston vuosikokous. Puheenjohtajaksi valitiin Tapio Salmi. Normaalien valintojen lisäksi suunniteltiin tiedotustilaisutta, jonka jälkeen alkaisivat lakkotanssit.

AVUSTUKSIA

8. päivänä maaliskuuta todettiin, että osaston lakkolaisia ovat tukeneet: Kellokosken Työkalu 150 mk, Maanantaibingo 250 mk, Sulo Toivonen 10 mk, Kellokosken metsästysseura 250 mk, SKDL:n Kellokosken yhdistys 100 mk ja lakkotanssien tuotto oli ollut 65 mk. Lakon päätyttyä lahjoittajia kiitettiin "*Keski-Uusimaassa*".

Miten avustettiin lakon aikana jäsenistöä, ei ole tiedossa. Ilmeisesti tämäkin asia löytyisi lakkotoimikunnan pöytäkirjoista. Viimeiset lakkoavustukset päätettiin jakaa vielä lakon päättymisen jälkeen, 29-30.3.

Metallin lakossa tehtiin välitysehdotuksia ja sovitteluja. Mm. presidentti Kekkonen puuttui lakon kulkuun, tekemällä oman välitysesityksensä. Miten näihin suhtauduttiin Kellokoskella, ei ole tietoa, sillä lakkotoimikunnan pöytäkirjoja ei käytettävissämme. 28.3.1971 lakko päättyi ja seuraavana päivänä pidetyssä kokouksessa valittiin edustajat neuvottelemaan uuden työehtosopimuksen soveltamisesta.

Pari viikkoa myöhemmin Risto Åhs selosti kokouksessa lakon ajan avustuksia. mainiten mm.: *“lakkotoimikunta ei ole nostanut korvausta tehtävistään, kuten “pahat kielet” ovat kertoneet.”*